

معیارهای رابطه پدر و دختر در خانواده با تاکید بر سیره معصومین

مریم غلاملو^۱

چکیده

جامعه یک اجتماع بزرگ است که از واحد های کوچکی به نام خانواده تشکیل شده است. در خانواده هر یک از اعضا وظایفی در مقابل همدیگر دارند. برای تربیت بهتر و سالمتر باید روابط سالم باشد و نحوه برخورد پدر و مادر در خانواده از اهمیت والایی برخوردار است و هر یک باید بدانند که چگونه با فرزندان خود برخورد کنند و میان فرزند پسر و فرزند دختر نیز فرق وجود دارد چرا که خواسته های فرزند دختر با پسر متفاوت است و نحوه برخورد سالم و خوب پدر با دختر میتواند در زندگی دختر تاثیر مثبتی بگذارد. حال اگر الگوی پدر برای برخورد با دخترش استفاده از رفتار های اهل بیت باشد میتواند تربیت درستی را اجرا کند. از این رو هدف از انجام این تحقیق معیارهای رابطه پدر و دختر در خانواده با تاکید بر سیره معصومین بوده است که به منظور وصول به این هدف با روش های توصیفی و کتابخانه ای و مطالعه کتب و پژوهش ها و مقالات مربوطه انجام شده است. بر این اساس این پژوهش در راستای رابطه ی دختر و پدر با تاکید بر زندگانی اهل بیت معیار هایی استدلال کرده که هر کدام به اختصار بررسی میشود.

کلید واژه ها:

خانواده، رابطه پدر و دختر، سیره معصومین

۱- طلبه سطح ۲، حوزه حضرت ام البنین سلام الله علیها

مقدمه

از قدیم الایام تربیت، مورد توجه اکثر انسان‌ها بوده است. یکی از روش‌های تربیت، رابطه سالم است. رابطه سالم از دیرباز تاکنون در جامعه بشری مورد استفاده بوده است. از آیه‌های کتاب قرآن و روایاتی که درباره حقوق فرزند و مانند آن در منابع اسلامی وارد شده، به خوبی استفاده می‌شود که همه‌ی انسان‌ها در برابر همسر و فرزند خودشان مسئولیت سنگینی دارند و موظف هستند تا آنجا که می‌توانند در تعلیم و تربیت آنها تلاش کنند و آنها را از گناه‌های و به نیکی‌ها دعوت کنند، نه اینکه تنها به تغذیه جسم آنها قناعت کنند.

در واقع اجتماع بزرگ از واحدهای کوچکی به نام خانواده تشکیل شده است. وقتی این واحدهای کوچک که رسیدگی به آنها آسان‌تر است اصلاح شود، کل جامعه اصلاح می‌شود و این مسئولیت در درجه اول بر دوش پدران و مادران است. وقتی یک دختر در خانواده درست تربیت شود، در آینده خانواده سالمی تشکیل داده و تربیت سالمی را بر فرزندان خود پیش رو می‌گیرد. برای آنکه یک دختر درست تربیت شود، باید از جانب پدر محبت ببیند، باید از طرف پدر خود از هر لحاظ تأمین شود تا کمبودی احساس نکند که بخواهد برای رفع این کمبودها کارهای ناپسند که سالم نیستند انجام دهد.

از این رو برای رابطه دختر و پدر معیارهایی وجود دارد از جمله روابط عاطفی، روابط تربیتی، روابط معنوی، روابط جنسی و ... که هر یک دارای عنوان‌هایی هستند.

اهمیت این مقاله بیان معیارهای رابطه دختر و پدر می‌باشد که وجود الگوهای رفتاری اهل بیت علیهم السلام باعث شده که بدانند چگونه با دختر خود برخورد کنند.

خانواده در لغت و اصطلاح

اولین قدم در هر تحقیق، روشن کردن معنا تحت اللفظی موضوع تحقیق است. بنابراین قبل از پرداختن به موضوع، در مورد معنای واژه خانواده صحبت خواهیم کرد.

معنای لغوی

واژه خانواده اینگونه معنا شده است: خاندان، دودمان، اهل خانه^۲

معنای اصطلاحی

واژه خانواده در اصطلاح یعنی واحد اجتماعی که شامل پدر، مادر و فرزندان آنهاست. گاه به معنی وسیع تر بستگان دور و نزدیک را نیز جزو خانواده به شمار می آورند.^۳

خانواده، نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می گیرد و با تولید مثل، توسعه می یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهمترین عامل تکامل جامعه بشری است و از این رو اسلام که برنامه تکامل انسان است، برای تأسیس و تحکیم این نهاد سرنوشت ساز و پیشگیری از فروپاشی آن، رهنمودهای بسیار مهمی ارائه کرده است.^۴

از دیدگاه روانشناسانه، خانواده نظامی بسته است که نقش ارتباطی داخلی را ایفا می کند و دارای اعضای است که وضعیت ها و مقام های مختلفی در خانواده و اجتماع احراز کرده و با توجه به محتوای نقش، وضعیت ها، افکار و ارتباط های خویشاوندی و... ایفای وظیفه می کنند.^۵

۱- معین، فرهنگ فارسی معین، ص ۱۰۰۰

۲- عمید، فرهنگ فارسی عمید، ص ۸۲۹

۳- همان

۴- محمدی ری شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۱

۵- سالاری، خانواده از دیدگاه روانشناسانه، ص ۲

رابطه عاطفی

یکی از معیارهای رابطه پدر و دختر در خانواده، رابطه عاطفی است. به عنوان هایی که در زندگانی سیره معصومین مورد توجه بوده، می‌پردازیم.

ضرورت رابطه عاطفی پدر و دختر

رابطه عاطفی مثبت و سالم بین پدر و دختر تأثیر محکم و عمیق در رشد شخصیت اجتماعی دختر دارد. آموزه‌های معصومین هم به اهمیت این رابطه اشاره دارد. این رابطه می‌تواند به وجود حس اعتماد به نفس و امنیت در دختر کمک کند و او را برای روبرو شدن با مشکلات و چالش‌های زندگی آماده کند.

محبت باید در همه ی وجود جلوه داشته باشد، چنانچه امام صادق (علیه السلام) از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت کرده است که آن حضرت فرمود:

(مَنْ قَبَّلَ وَلَدَهُ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَسَنَةً، وَمَنْ فَرَحَهُ فَرَحَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)^۱

هر که فرزندش را ببوسد، خدای بزرگ در نامه عملش حسنه ای برایش ثبت کند و هر که فرزندش را شاد کند، خداوند او را در روز قیامت شاد نماید.

تأکید معصومین به مهربانی، صبر و توجه به نیازهای عاطفی اعضای خانواده نشان دهنده ارزش این نوع روابط می‌باشد. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) چنان بر روابط محبت آمیز و ابراز محبت های راستین تأکید داشتند که می‌فرمود:

(أَكْثَرُوا مِنْ قَبْلِهِ أَوْلَادَكُمْ فَإِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ قُبْلَةٍ دَرَجَةٌ فِي الْجَنَّةِ)^۲

فرزندان خود را بسیار ببوسید که با هر بوسیدن برایتان در بهشت مقام و مرتبه‌ای فراهم می‌شود.

۱- کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۴۹؛ حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۱۹۴

۲- دلشاد تهرانی، سیری در تربیت اسلامی، ص ۲۵۹

آنان که فرزندان و کودکان را از محبت خود محروم می‌کنند، از حقیقت انسانی بی‌بهره‌اند و فقط ظاهری انسانی دارند.^۱

از امام صادق (علیه السلام) روایت شده است که فرمود: مردی نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمد و عرض کرد: «من هرگز کودکی را نبوسیده‌ام.» پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: این شخص از نظر من اهل آتش جهنم و عذاب است.^۲

از عایشه نقل شده است که هرگاه رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از مسافرت برمی‌گشت گلوی فاطمه را می‌بوسید و می‌فرمود: بوی بهشت را از او استشمام می‌کنم.^۳

پس اینگونه که اهل بیت با فرزندان خود و پیامبر به عنوان پدر با دختر خود اینقدر با محبت برخورد می‌کردند، نشان دهنده این است که رابطه عاطفی خوب و سالم بین دختر و پدر ضرورت دارد.

اعتدال در محبت

باید توجه داشت که روش‌های تربیت باید تابع اصول تربیت باشد و آنها را زیر پا نگذارد. روش محبت زمانی مفید و کارساز خواهد بود که از اعتدال خارج نگردد و به افراط و تفریط کشیده نشود.

از امام باقر علیه السلام چنین نقل شده است: (شر الابیاء من دعاه البِرُّ الی الإفراط، و شر الابناء من دعاه التَّقصیر الی العُقوق) بدترین پدران کسی است که نیکی او را به زیاده روی [در محبت] وادارد؛ و بدترین فرزندان کسی است که کوتاهی کردن [در انجام دادن وظایف] او را به نافرمانی و ناراضی کردن والدین بکشاند. کمبود محبت و زیاده روی در ابراز محبت فرزند را از اعتدال به در می‌برد و آنان را به سوی ناتوانی و ناسالمی و خواری و پستی و ناهنجاری‌های رفتاری سوق می‌دهد.^۴

۱- همان

۲- حرعاملی، وسائل الشیعة، ج ۱۵، ص ۶

۳- مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۶

۴- دلشاد تهرانی، سیری در تربیت اسلامی، ص ۲۶

این روایت نشان می دهد که محبت پدران به دختران نه تنها تاثیر مثبت به زندگی دختر دارد که پدر نیز از رحمت و لطف الهی بهره مند می شود.

کیفیت رابطه عاطفی پدر در سلامت روانی دختر

پدر اولین مردی است که دختر در زندگی خود با او آشنا می شود. بنابراین کیفیت ارتباط او با پدرش می تواند در شکل گیری ذهنیت او نسبت به مردان و ارتباطی که در آینده با همسرش خواهد داشت، موثر باشد. دختران نیاز به دیده شدن و تایید شدن دارند و بخشی از این نیاز باید توسط پدر تأمین شود. بنابراین رابطه عاطفی مناسب با پدر تضمین کننده سلامت جسمی و روانی بیشتر دختران در سال های بعدی زندگی او خواهد بود.^۱

رابطه معنوی

از دیگر معیارهای رابطه دختر و پدر در خانواده رابطه معنوی است که به عنوان هایی که در زندگانی سیره معصومین مورد توجه و اهمیت بوده می پردازیم.

اهمیت معنویت در محیط خانواده

آرامش یکی از نیازهای روانی انسان به ویژه فرزندان دختر و پسر است. پدر و مادر باید سعی کنند زمینه ساز آرامش فرزندان خود در خانواده باشند و با روش ها و تکنیک هایی که منجر به آرامش می شود؛ این نیاز فرزندان را تأمین کنند.^۲

قرآن یکی از بهترین راه های کسب آرامش را یاد خدا معرفی می کند. (ا لا بذكر الله تطمئن القلوب) تنها با یاد خدا دل ها آرامش می یابد.^۳ بنابراین اگر والدین با تربیت

۱- <https://hawzahnews.com>

۲- دانشمند، تربیت خانواده و سبک زندگی اسلامی، ص ۳۲

۳- رعد: آیه ۲۸

دینی خود فرزندی با ایمان بیوروند که همواره به یاد خداست که در کارهایش توکل و توسل دارد می‌تواند زمینه‌ساز آرامش در او باشند.^۱

ضرورت معنویت و انجام اعمال عبادی در حضور فرزند

پدر با آموزش و انجام اعمال عبادی در حضور دختر یا پسر، فرزندان خود را به سوی زندگی دینی و اخلاقی هدایت می‌کنند و آنها را برای مواجهه با چالش‌های زندگی آماده می‌کنند. اهل بیت برای فرزند حقوقی را بر عهده والدین دانسته‌اند که یکی از آنها آموختن قرآن است. روایتی از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نقل شده است که می‌فرماید: حق فرزند بر پدر این است که مادرش را سرزنده و گرامی بدارد و نام نیکو بر وی نهد و اگر پسر باشد قرآن به وی بیاموزد و او را پاک کند و شنا کردن به وی بیاموزد و اگر دختر باشد سوره نور به وی آموزش دهد، سوره یوسف را به وی بیاموزد و او را در غرفه‌ها (بالاخانه‌ها) ساکن نکند (کنایه از اینکه محل تحصیل و کار و زندگی او در معرض دید و ارتباط نامحرم‌ان نباشد و در ازدواج او شتاب کند).^۲

البته اگر پدر خود اهل اعمال عبادی و رفتارهای اخلاقی نیکو در خانواده باشد، الگوی مناسبی برای دخترش می‌شود. دختر با مشاهده این رفتارها به طور طبیعی به انجام عبادت‌ها و پیروی از اخلاق نیکو ترغیب می‌شود.

آموختن واجبات دینی به دختران از ناحیه پدر امری پسندیده می‌باشد و تأثیر بیشتر و بهتری بر روحیه دختر دارد و پدرانی که مؤمن هستند باید به فرزندان خود واجبات دینی را بیاموزند. روایتی از پیامبر نقل شده که می‌فرماید پیامبر صل الله علیه و آله به برخی از کودکان نگریست و فرمود: وای بر فرزندان آخر الزمان از ناحیه پدرانشان! پرسیده شد: ای رسول خدا! آیا از آن رو که پدرانشان مشرک اند؟

۱- دانشمند، تربیت خانواده و سبک زندگی اسلامی، ص ۳۲

۲- جوادی آملی، مفاتیح الحیاء، ص ۲۴۰

فرمود: نه، بلکه از آن رو که پدرانی که مؤمن اند و به فرزندان خود چیزی از واجبات دینی نمی‌آموزند، بلکه آنان را از آموختن آن منع می‌کنند و به سود اندکی از دنیا که فرزندان‌شان به ایشان می‌رسد، رضایت می‌دهند و من از آنها بیزارم و آنان نیز از من بیزارند.^۱

باورها و اعمال معنوی در زندگی همگان نقش بزرگی دارد و تأثیر عمیقی بر روی رفتار انسان‌ها دارد. انجام اعمال عبادی توسط پدر در حضور دختر نه تنها نشان دهنده ارزشهای معنوی خانواده است، بلکه می‌تواند به عنوان الگویی برای دختر باشد. کودک از طریق مشاهده و تجربه مستقیم یاد می‌گیرد و دیدن پدر در حال انجام اعمال عبادی می‌تواند به دختر کمک کند تا با اهمیت این اعمال آشنا شود و ارزش‌های معنوی خانواده را درک کند. پدر از نظر کودک مظهر قانون و عدل و انصاف است و می‌تواند پناهگاه خوبی برای خانواده باشد. مشی پدر، مهر، انصاف از ظلم و ستم و قدرت و ضعف پدر در آینده و رفتارش اثر می‌گذارد.^۲

منتقل کردن محبت اهل بیت توسط پدر به دختر اساسی‌ترین وظیفه پدر در خانواده است. ما نماز می‌خوانیم، روزه می‌گیریم، عبادات و طاعاتی داریم، اما جای ما را در قیامت، محبت اهل بیت مشخص می‌کند. منزل ما محبت ماست. (الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَلَهُ مَا اكْتَسَبَ) آدمی با کسی محشور میشود که دوستش میدارد و نتیجه عمل خود را میبیند.^۳

وظیفه ما [یعنی پدر یا مادر] انتقال محبت اهل بیت به فرزندان [دختر یا پسر] است.^۴

۱- شعیری، جامع الاخبار، ص ۱۰۶

۲- <https://magirans.com>

۳- طوسی، الامالی، ص ۶۳۲

۴- حائری شیرازی، راه رشد ۴، ص ۵۱

نتیجه

با توجه به آنچه گفتیم می‌توان نتیجه گرفت که برای روابط سالم دختر و پدر معیارهایی از جمله رابطه عاطفی و معنوی وجود دارد. با استفاده ی پدر از الگوهای رفتاری اهل بیت در خانواده با دخترانشان می‌توان گفت که اگر آن الگوهای رفتاری توسط پدر اجرا شود فرزند دختر هم مطابق با رفتارها پدر رشد خواهد کرد در آینده همانند پدر سیره معصومین را الگوی خود قرار می‌دهد و الگوی خود را فاطمه زهرا سلام الله علیها می‌داند و این دختر در زندگی خود فرزندی را پرورش خواهد داد که آنها هم با اهل بیت پیش خواهند رفت.

منابع

- قرآن

- نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی

۱- ابن بابویه، ابو جعفر محمد بن علی، من لا يحضره الفقيه، قم: مؤسسه نشر اسلامی، ۱۳۸۰ هـ.ش.

۲- پناهی، علی احمد، سبک فرزند پروری با رویکرد اسلامی، قم: سبحان، چاپ دوم، ۱۴۰۰.

۳- جوادی آملی، عبد الله، مفاتیح الحیاء، قم: اسراء، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۱ هـ.ش.

۴- حائری شیرازی، محی الدین، راه رشد ۴، قم: دفتر نشر معارف، چاپ اول، ۱۴۰۲ هـ.ش.

۵- حر عاملی، محمد حسن، وسائل الشیعه، قم: مؤسسه آل البيت، ۱۳۶۶ هـ.ش.

۶- دانشمند، مهدی، تربیت خانواده و سبک زندگی اسلامی، بی جا، ۱۴۰۰ هـ.ش.

۷- دلشاد تهرانی، مصطفی، سیری در تربیت اسلامی، تهران، مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر، چاپ سوم، ۱۳۷۷ هـ.ش.

۸- سالاری، محمد رضا، خانواده از دیدگاه روانشناسانه، تهران: انتشارات سمت، چاپ هشتم، ۱۳۹۰ هـ.ش.

۹- سعیدی، محمد بن محمد بن حیدر، جامع الاخبار، قم: شریف رضی، چاپ دوم، ۱۳۶۳ هـ.ق.

۱۰- طوسی، حسن بن فضل، الامالی، قم: نور الزهرا، ۱۳۹۰.

۱۱- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران: انتشارات فرهنگنما، چاپ دوم، ۱۳۹۲ هـ.ش.

۱۲- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول الکافی، قم: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۸۸ هـ.ق.

۱۳- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت: مؤسسه الوفا، ۱۴۰۳ هـ.ق.

۱۴- معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران: انتشارات معین، چاپ اول، ۱۳۸۴ هـ.ش.

سایت ها:

<https://hawzahnews.com>

<https://magirans.com>